

ЛЕЧЕБНИТЕ И АРОМАТНИТЕ РАСТЕНИЯ ОТГЛЕЖДАНИ КАТО ПОДКУЛТУРИ

Изготвил: д-р Станко СТАНЕВ
sdstanev@abv.bg
GSM: 0887 307 727

През последните няколко години земеделските производители от цялата страна, все по-често се интересуват от възможностите за по-рационално използване на площите чрез засаждане на ароматни и медицински растения в междуредията на овощните си градини. Може да се каже, че този подход на съвместно отглеждане на тези култури е сравнително слабо познат и неизследван.

В нашата страна, почти във всеки двор може да се види практиката под и около овощните дръвчета да се отглеждат зеленчуци, подправки и дори някои полски култури. Когато обаче става въпрос за промишлено отглеждане на подкултури в големи овощни масиви, трябва да бъдат спазени няколко условия за да бъдат получени добри добиви и качествена земеделска продукция и от двата вида.

На първо място трябва да се знае, че в овощните градини можем да засаждаме подкултури само когато те **няма да се конкурират с дърветата по отношение на светлината, влагата и хранителните вещества и няма да пречат през целия вегетационен период при обслужване на овощните дървета**. От друга страна е много важно да се съобразяваме и с изискванията на междинните култури, защото от тях ще очакваме също продукция.

По-голямата част от отглежданите у нас ароматни и медицински растения имат високи изисквания към **светлината** с изключение на някои ранно пролетни, които приключват вегетацията си преди пълното развитие на овощните видове – това са **момина сълза, левурда, иглика, самардала**. Съществуват и такива, които понасят леко засенчване без да влошават качеството на произведената от тях продукция – **зим зелен, маточина, ехинацея, арника, коприва, полски хвощ, чер оман**.

За такива смесени насаждения трябва да се подбират видове, които имат сходни **изисквания към влагата** в почвата. Честите поливки и високите норми на поливане при подкултурите увеличават степента на нападение от болести и неприятели, което води до влошаване качеството на продукцията получавана от овощните видове. Късните поливки през есента удължава растежа на дърветата и увеличава тяхната чувствителност към измръзване.

Използването на органични и минерални торове, трябва бъде завишено за да се осигурят нужните за нормалния растеж и развитие на двата вида **хранителни вещества**.

От голямо значение за извършване на необходимите агротехнически мероприятия е съобразяването на схемите на засаждане с възможностите на наличната техника за почвена обработка, пръскане и прибиране.

Най-големият проблем при отглеждането на ароматните и медицинските растения, като подкултури идва от факта, че повечето от овощните видове, отглеждани конвенционално, се нуждаят от голям брой третирания в борбата с болестите и неприятелите. Много често тези пръскания се извършват в интервал от 14 до 21 дни и по този начин замърсяват получената от подкултурата продукция, а изискванията на потребителите към наличието на пестициди непрекъснато се повишават. Решение на проблема е **биологичното отглеждане**, както на овощните видове, така и на подкултурата.

Разбира се, че най-добрият вариант е засаждането на подкултурата да се извършва в млади, новозасадени и неплододаващи овощни градини. През първите години на засаждане младите овощни дръвчета използват само част от площта на насаждението, короните са малки, а кореновата система е сравнително слабо развита. Много голяма грешка може да бъде допусната, ако направим неправилен избор на подкултура, така че по един или друг начин да забавим развитието на овощните дървета. Всяка грешка в началото при младите овощни градини се отразява пагубно.

Можем обаче да подберем такива междуредови култури, които не само няма да си пречат с овощните, а в определени случаи могат и да се допълват. Има много изследвания върху съвместно отглеждани култури, които взаимно се защитават при нападения от болести и неприятели. Голяма част от тези култури принадлежат към групата на ароматните и медицинските растения. **Вратигата, пелинът и лайката** прогонват пеперудите на плодовите червеи и листогризещите гъсеници по овощните дървета. **Невенът, пиретрумът тагетесът, босилекът, валерианата и ментата** засяти между овощните дървета ограничават плътността на листните въшки, листогризещите гъсеници и много други неприятели. **Тагетесът** успешно защитават и от нематоди. **Кориандърът** със силната си миризма прогонва мишевидните гризачи от овощните дървета. **Вратигата, седефчето, пащърнакът и копърът** привличат полезните насекоми като калинки, златоочици и сирфидни мухи, които унищожават вредните, като въшки и листогризещи гъсеници.

Като най-подходящи овощни култури, в междуредията, на които могат да се отглеждат ароматни и медицински растения можем да определим **орехите и бадемите**. И двата вида имат много слаб растеж и доста дълъг младенчески период /период преди пълно плододаване/. При тях почти не е нужно изпълнението на растително защитни мероприятия, които да замърсяват продукцията от подкултурата.

Ореховите дървета се засаждат на разстояния 10-12 метра между редовете и 8-10 метра в реда. Това са големи пространства, неизползваеми до окончателното развитие на короната на дърветата. Освен това, плододаването започва към 3-4 година от засаждането им, но те встъпват в пълно плододаване след 12-годишна възраст. Следователно, вложените средства по създаване на насаждението се възвръщат след продължителен период на отглеждане и е напълно оправдано използването на междуредията за отглеждане на други култури и формиране на допълнителен доход.

За засаждане на лечебни растения в междуредията, основно в първите години след засаждането, могат да се ползват градини със **сливи, череши, вишни**, с уговорката, че те не са изградени, като интензивни насаждения, **ако дръвчетата са нискостъблени и с разстояния на засаждане по-малки от 6 метра** - такава практика не се препоръчва дори и когато те са млади.

Неподходящи за отглеждане на подкултури са междуредията на масиви от **праскови, ябълки, круши** – това са култури, които изискват постоянна и упорита борба с болестите и неприятелите по тях още в началните етапи на тяхното развитие. Междуредията на храстовидните култури - **малина, френско грозде, бодливо грозде, арония, лешник** се използват за отглеждане на подкултури най-много през първата година от засаждането им.

Както вече беше споменато с най-голям успех в продължение на няколко години, е възможно да бъдат отглеждани раннопролетните лечебни растения. В тази група освен **момина сълза, левурда, иглика, самардала** могат да бъдат включени и различните видове **здравец**. При стриктно спазване на посочените вече условия в определени случаи, като подкултури могат да бъдат засаждани едногодишните видове, като **лайка, невен, босилек, градинска чубрица, магданоз и копър**, от многогодишните – посочените вече: **зим зелен, маточина, ехинацея, арника, коприва, полски хвощ, чер оман**, а така също и **мента, мащерка, диланка, жълт кантарион**.

Не се препоръчва в междуредията да бъдат засаждани трайни насаждения от медицински и ароматни растения като **маслодайна роза, шипка, лавандула, розмарин, хизоп, седефче и градински чай**. Част от тези растения имат много силен растеж, а други са прекалено високателни към светлината и не понасят никакво засенчване.

В нашата страна вече има реализирани проекти за засаждане на маточина като подкултура в младо орехово насаждение.

Много голям интерес през последните години представлява **пермакултурата**. Това е „...приложна наука за дизайн на човешки местообитания и продуктивни земеделски системи, наподобяващи максимално естествените. Тя е съвкупност от методи за устойчив дизайн на земята. Основана се на екологични и биологични принципи, като използва повтарящи се природни модели (шаблони) за да максимизира ползите и да минимизира усилията. Целта ѝ е да създаде устойчиви, продуктивни системи, които задоволяват човешките нужди .....“.

В България, пермакултурата е сравнително ново понятие и натрупаният опит е незначителен. За съжаление няма достатъчно примери за създаване на различни модели за съвместно отглеждане на две и повече култури, от където да личи, че е възможно от тях да бъде получена значителна по обем продукция с ниска себестойност и добри качествени показатели. По скоро пермакултурата ще се прилага в по-малките стопанства за задоволяване на личните потребности от подправни и билкови растения.